

Дзівосны свет буквара

Адной з найбольш цікавых падзей культурнага жыцця стала выстава буквароў народаў свету, якая дэманстравалася ў дзіцячым філіяле бібліятэкі імя Карскага ў Гродне.

Авандраваўшы па музеях, школах, бібліятэках, клубах Латвіі, Грэцыі, Расіі выстава “зала” і ў Беларусь.

ражвае дыяпазон выставы, на якой прад’явілі ўсе кантыненты, звыш 200 краін са імі азбукі, букварамі, чытанкамі, пісанкамі. лі ўявіць, што ў такіх краінах, як Індыя, Расія і іншыя звыш 150 народаў і народнасцей, і амаль кожны мае сваю азбуку, буквар, то налічваецца ўжо звыш 8310 буквараў і азбук. А гэта значыць, што ў гэтай унікальнай гавары мы абавязаны латышскаму педагогу і лінгвісту, калекцыянера, журналісту, перакладчыку, уладальніку ордэна Трех зорак III ступені заслугі ў галіне культуры, срэбнага медалюзнага выставы дасягненняў і аднаго гаспадаркі 1987 г. Юрысу

улісу. Ішо краіну на выставе прадставілі чатыры сучасныя кнігі: тры буквары і Анатоля Клышкі: адзін — на беларускай мове і два — на рускай мове, адна: “Беларусь — наша Радзіма” Пачатак XX стагоддзя прысутнічае ў асобніку беларускага леманіста для дзяцей О. Бароўскай “Пыль”. Дарэчы, на месца ў гэтых выставах могуць прэтэндаваць кнігі беларускіх аўтараў пачатаку і сярэдзіны стагоддзяў: поўніць калекцыю сучасных аўтараў Ю. Цыбульска магла б ішо надрукаваная ў выданні “Мастацкая літаратура” чытанка “Азбука і лічылка”, укладзеная тагам, вядучым спецыялістам вецтва “Мастацкая літаратура” Іванаўнай Куставой і афарызмастам Уладзімірам Пашковым, якая прэзентуецца, як

“доўгачканае і ўнікальнае, аправажанае дашкольнымі ўстановамі краіны” — яе, дарэчы, можна знайсці ў бібліятэках раёна.

Над чытанкай працавалі больш за 70 сучасных літаратараў, якія пішучы для дзяцей. У ёй з дапамогай аўтарскага тэксту адбываецца знаёмства з кожнай літарай і кожнай лічбай. Кніга знаёміць дзяцей з прыкладамі вуснай народнай творчасці і вучыць зтыкету. Тут сабраны шмат казак, і менавіта тых, якія вучаць дзяцей дабрыні.

Зося Іванаўна асабліва падкрэслівае, што “Азбука і лічылка” маюць на мэце выгадаваць не толькі ўсебакова развітага чалавека, але найперш — беларуса. Што, заўважу, вельмі важна ў наш час глабальнага моўнага нігілізму. “Азбука і лічылка” — гэта плод д’янаст’і педагогаў, выхавачеляў чатырох пакаленняў Таму адчуваецца павязь часоў, уважліва і творча адлюстраванне мудрасці, досведу сямейнай народнай педагогікі.

Калекцыю беларускіх буквароў эпохі пачатку XX стагоддзя маглі б дапоўніць кнігі педагога, перакладчыка, царкоўна-асветніцкага дзеяча беларускага школьніцтва Сяргея Канстанцінавіча Паўловіча, які і сёння не маюць аналагаў. Да іх ліку адносіцца “Першая навука закона Божа-

Юрыс Цыбульскі і яго буквары

га”, якая мае падзаглавак “Пасобнік для беларускай школы і сям’і” і ўключае дадатковы раздзел “Беларуска-славянскі буквар” з тэкстамі для хатняга чытання і практыкаваннямі.

Але самым арыгінальным лічыцца буквар “Першыя зярняtki”, надрукаваны кірыліцай у 1936 г. у Вільні, і лацініцай — у 1937 г. пад назвай “Zasienki”. Актуальнасць і каштоўнасць гэтай педагогічнай літаратуры ў тым, каб з маладых гадоў засвойваць асновы хрысціянскай культуры, каб у будучым будаваць сваё жыццё на глебе высокіх хрысціянскіх якасцей. Кнігі Паўловіча і сёння з улёкам сучаснага правапісу не маюць аналагаў і маглі б выкарыстоўвацца ў якасці падручнікаў не толькі ў беларускіх нядзельных школах, але і ў сярэдніх навучальных установах рэспублікі.

Наш зямляк Сцяпан Вікенцьевіч Казлоўскі мог бы прапанаваць Юрысу Цыбульску з уласнай бібліятэкі “Русско-эвенскі разгаворнік” Любові Яўгенаўны Бальшовай, 1986 г.; “Зборнік эвенскіх песен” Марыі Мікалаеўны Амамчы, 1970 г.; “Сравнительный словарь тунгусо-манчжурскіх языков”, у двух тамах 1975 г. і 1977 г.

Дарэчы, Сцяпан Вікенцьевіч пазнаў на ліцы экспазіцыі “Букварь” В.І. Цынцыус для падрыхтоўчага класа эвенскай школы — гэтая кніга таксама ёсць у ягонай хатняй бібліятэцы.

Знаходзячыся ў экспедыцыі на Далёкім Усходзе, С.В. Казлоўскі збіраў народны эвенскі фальклор. І эвенскую мову тады ж спасціг ва

ўсіх дыялектах, качуючы разам з аленяводамі па тундры і тайзе.

Сцяпан Вікенцьевіч ганарыцца, што прычыніўся складанню сучаснага буквара эвенаў.

Унікальнасць і каштоўнасць калекцыі Ю. Цыбульска ў тым, што на выставе ёсць буквары ўжо зніклых моў або тых, што знаходзяцца на мяжы знікнення разам з іх носьбітамі — народамі, як

моўна-духоўнымі этнакультурнымі адзінкамі-чалыцамі сям’і народаў планеты.

Сцяпан Вікенцьевіч з сумам гаворыць, што ўжо ў 70-80-я гады мінулага стагоддзя некачуючыя эвены, якія перасяліліся ў гарады, моцна асіміляваліся. Ягонныя словы пацвярджае статыстыка: паводле апошняга перапісу насельніцтва, эвенамі сябе назвалі каля 22 тысяч чалавек. 52,5% з іх свабодна валодаюць рускай мовай; роднай лічаць яе 27%. Эвенскай лічаць роднай 44%, але толькі 27% гавораць на ёй штодня (7 тысяч чалавек).

Здавалася б, якая нам справа да эвенскай мовы? Але амаль аналагічная сітуацыя з беларускай. Параўнайце: беларусамі падчас перапісу сябе назвалі ў 2009 годзе 83,7% насельніцтва Беларусі; беларускую мову лічаць роднай 60%; гавораць па-беларуску дома 26%; гавораць пастаянна 6%. Свободна валодаюць рускай мовай 52% насельніцтва нашай краіны, 74% карыстаюцца ёю пастаянна.

І, як ні сумна гэта прызнаваць, існуе рэальная небяспека ў недалёкай будучыні ўбачыць беларускі буквар на падобнай выставе ў статусе “зніклых моў”. І нават магчыма, што беларускі буквар можа апынуцца ў гэтай “намінацыі” раней, чым эвенскі.

Святлана БУЛАНОВА.